

Celelalte Români ale presei interbelice: Contrabanda. (i) stupefiante și narcotice

Daniela Popescu*

Abstract

Interwar smuggling in Romania relied on professional transnational networks, with mostly traffickers being foreign sailors. Press sources reveal sophisticated methods: hidden pockets, drugs concealed in goods, ship-based transfers and devices, exploited by maritime networks within an organized illicit system.

Keywords: narcotics smuggling, press, interwar Romania

Repere contextuale

Anii imediat următori încheierii Primului Război Mondial au reprezentat perioada în care fenomenul contrabandei a înflorit la nivel internațional pe fondul prăbușirii marilor imperii și al trasării unor noi frontiere care au transformat regiuni întregi în zone de tranzit ideal pentru rutele clandestine. Această activitate ilicită a fost alimentată de crizele economice, penuria postbelică și politicile protecționiste stricte, care au forțat atât comercianții, localnici cât și migranții să apeleze la circuite ilegale pentru a supraviețui sau pentru a obține profituri. De la micii traficanti locali care asigurau bunuri de subsistență, până la rețelele transnaționale sofisticate ce legau Europa, Orientul Mijlociu și Asia, contrabanda a devenit o realitate omniprezentă care a sfidat monopolurile de stat și noile regimuri comerciale.

Harta contrabandei interbelice evidențiază fluxuri diverse, de la traficul maritim cu alcool în zona Baltică¹, până la rețelele ample de narcotice din Balcani² sau comerțul ilicit cu textile sau animale de la granița turco-siriană.³ Actorii acestor rețele proveneau adesea din grupuri marginalizate social sau deplasate de război care își construiau operațiunile pe rețele de încredere rurale sau pe structuri profesionale urbane ce utilizau nave, căi ferate și firme legale drept acoperire. Pentru statele nou formate, contrabanda nu a reprezentat doar o simplă infracțiune economică, ci o amenințare directă la adresa securității naționale, fiind adesea interconectată cu activități de spionaj sau insurgență. În replică, guvernele au experimentat instrumente juridice noi și au înființat forțe de frontieră specializate încercând în

* Lector univ. dr. în cadrul Facultății de Istorie a Universității din București, e-mail: daniela.popescu@istorie.unibuc.ro.

¹ Adrian Mitter, „Rum Runners of the Baltic—The Rise of Transnational Liquor Smuggling Networks in Interwar Europe”, *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung* nr. 68, 2019, pp. 527-550.

² Andrey Shlyakhter, „Smuggler States: Poland, Latvia, Estonia, and Contraband Trade Across the Soviet Frontier, 1919–1924”, *Enterprise & Society*, nr. 23, 2022, pp. 938 - 949.

³ Ramazan Hakkı Öztan, „The Great Depression and the Making of Turkish-Syrian Border, 1921–1939”, *International Journal of Middle East Studies*, vol. 52, 2020, pp. 311 - 326.

același timp să colaboreze internațional prin acorduri menite să limiteze traficul cu substanțe interzise și alcool.

Consumul de narcotice și stupefiante în România nu reprezenta o noutate a perioadei interbelice, ci avea rădăcini cu mult mai vechi, legate în special de mediile urbane și de contactele comerciale și culturale cu spațiul oriental.⁴ Practici precum consumul de opiu, hașiș sau alte substanțe cu efecte narcotice erau cunoscute încă din secolele anterioare, mai ales în porturi și în orașele cu circulație intensă de mărfuri și persoane. Aceste consumuri erau însă limitate la anumite cercuri – comercianți, marinari, elite intelectuale și cosmopolite⁵ – și nu făceau obiectul unei dezbateri publice extinse, în lipsa unor canale de informare dezvoltate și a unei prese capabile să mediatizeze și investigheze fenomenul.

Istoriografia dedicată României interbelice⁶ a cercetat cu rigurozitate aspecte ce țin de spectrul politic, de registrul economic, instituțional sau cultural, însă țesătura socială și fenomenele cotidianului României unite rămân încă piese insuficient explorate din puzzle-ul unei epoci cu multe necunoscute și tot mai puține surse. Pentru a înțelege mai bine fenomenul contrabandei în România anilor '20 și '30 ne propunem să ne uităm la impactul generat în societate de reformele anilor '20.

Performanța slabă în sectorul economic a fost cauzată de un cumul de factori, printre care daunele războiului, scăderea valorii sectorului agricol, reforma agrară și scăderea prețurilor din sectorul agricol post-reformă.⁷ În fapt, România Mare, deși cu un teritoriu și o populație duble față de perioada antebelică a produs și exportat cantități mult mai mici de cereale decât fusese preconizat. Contrastant, deși condițiile de viață și procesul de modernizare au crescut, totuși, calitatea vieții cotidiene în orașele mici și în mediul rural nu s-a îmbunătățit exponențial. În termeni economici, procesul uniformizării legislative și economice de după 1918 a costat statul român mult mai mult decât avea să încaseze în primul deceniu de după Marea Unire. Lipsa de experiență a clasei politice, reformele deficitare implementate și, în special, pagubele financiare și umane produse de Primul Război Mondial aveau să își lase puternic amprenta asupra societății. De pildă, consumul mediu pe locuitor în România în anul 1938, ne plasa spre finalul clasamentului european cu 2760 calorii/zi, un consum de 18kg de carne și derivate pe an, 2.6 kg textile pe an și un

⁴ Vezi de exemplu știrile din *Romanulu*, an 24, sâmbătă, 9 august 1880; *Voința Națională*, an VI, nr. 1513bis, joi, 5/17 octombrie 1889; *Universul*, anul XVI, nr. 340, duminică, 10 decembrie 1889.

⁵ Vezi Andrei Oișteanu, *Narcotice în cultura română. Istorie, religie și literatură*, ed. III-a, Iași, Polirom, 2014; Ionuț Sociu, „În căutarea drogurilor de altădată”, 28 februarie 2025, *Scena9*, <https://www.scena9.ro/article/arhive-droguri-presa-interbelica>, accesat 02.03.2026.

⁶ Câteva din lucrările de referință precum Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare 1918-1930*, București, Humanitas, 1998; Ioan Scurtu, *Viața cotidiană în perioada interbelică*, București, Editura RAO, 2001; Florin Müller, *Metamorfoze ale politicului românesc 1938-1944*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015; Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*; Academia Română, *Istoria Românilor*, Vol. VIII, București, Editura Enciclopedică, 2003.

⁷ Vezi Victor Axenciuc, *Produsul intern brut al României 1862-2000. Serii statistice seculare și argumente metodologice*, vol. 1, București, Editura Economic, 2012.

consum de 58 kwh/an.⁸ În termeni de PIB per locuitor, conform calculelor lui Angus Maddison, media în România era de 0.64 în anul 1929, spre deosebire de 1913 când era de 1.14.⁹

Reforma agrară din 1921¹⁰ și Legea Minelor din 1924 (prin Decretul nr. 2294 din 3 iulie 1924) au schimbat structura economică și dinamica socială și, deși au dat impulsul dezvoltării economice, nu au ușurat povara traiului cotidian al cetățenilor. În 1928, impozitul pe salariu înregistra o creștere de 5.12 ori (22,5% din totalul impozitelor directe față de 14,8% în 1923), urmând impozitul pe veniturile din industrie și comerț.¹¹ Date fiind impozitele, taxele vamale și puterea de cumpărare scăzută, practicile economiei subterane precum contrabanda și evaziunea în profesiile liberale, comerț și industrie au devenit recurente. Prin urmare, statul ieșea în pierde la acest capitol, dar pentru a compensa pierderea a majorat impozitele pe salarii, pe clădiri și în domeniul agricol.

Inflația de la finele anilor '20 a dus la deprecierea leului, determinând statul să intervină cu o lege pentru stabilizarea monetară, fiind nevoie de un împrumut extern.¹² Pentru a achita datoria externă, guvernul țărănist, condus de Iuliu Maniu a creat Casa Autonomă a Monopolurilor Regatului României, cu sucursale și agenții în toată țara, având dreptul exclusiv de a exploata țigarete, tutun, sare, cărți de joc, hârtie pentru țigări, chibrituri și explozibili de orice tip.¹³

Însă, în anul 1932 presat de criticile din presă, dar și de constatarea că o bună parte a contribuabililor nu aveau resursele necesare să plătească impozitele, guvernul a decis o reducere a impozitelor, cea mai semnificativă reducere fiind cea din domeniul agricol, cu 50%.¹⁴ Un alt registru semnificativ de menționat în contextul analizei noastre pentru comerț ca parte a Ministerului de Finanțe fusese Direcția Vămile, înființată la data de 4 iunie 1862, fiind de la început în subordinea Ministerului de Finanțe cu intenția de a moderniza structurile Ministerului după unirea administrativă a celor a două Principate române. Direcția Vămile era formată din patru birouri, care erau responsabile de gestionarea veniturilor vămile, perceperea drepturilor de vamă, verificarea actelor de contabilitate a agenților vamali și transmiterea rezultatelor la contabilitatea generală. Începând cu luna martie 1897, această direcție a fost reorganizată sub denumirea de „Direcția vămile, timbrului și

⁸ Bogdan Murgescu, p. 218.

⁹ *Ibidem*, p. 215.

¹⁰ *Legea din 17 iulie 1921 pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea (din vechiul regat)*, Camera Deputaților: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?idt=65849; *Legea din 30 iulie 1921 pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?idt=65850, accesate la accesat 02.03.2026.

¹¹ Vezi Ministerul Finanțelor: <https://mfinante.gov.ro/ro/web/site/istoric-mfp-10>, accesat 02.03.2026.

¹² „Programul Guvernului Român pentru stabilizarea monetară și dezvoltarea economică”, *Monitorul Oficial*, nr. 30bis, joi, 7 februarie 1929, pp. 936-1004.

¹³ „Legea privitoare la crearea Cassei Autonome a Monopolurilor Regatului României”, *Ibidem*, pp. 1005-1151.

¹⁴ Discuțiile publicate în *Universul*, anul XLIX, nr. 267, miercuri, 28 septembrie 1932.

înregistrării”, fiind formată din patru birouri: Biroul administrației, Biroul Timbrului și Înregistrării, Biroul Statistic și Biroul Tarifelor.¹⁵

Prima mare reorganizare a Ministerului de Finanțe a avut loc după Marea Unire, prin *Legea pentru organizarea Ministerului Finanțelor* din 23 martie 1928, când serviciul vamal era împărțit în Administrația Vănilor și Administrația Statisticii financiare.¹⁶ Completări ulterioare au mai fost făcute în 1929 și 1930, când Direcția Vănilor fusese formată din patru servicii: Serviciul Administrației, Serviciul Tarifelor, Serviciul Contravențiunilor, Tranzitărilor și Licitățiunilor și Serviciul Contestațiilor și Comisiei de experți.¹⁷ Acest format administrativ avea să rămână astfel structurat, cu mici excepții, până în anul 1949, reorganizat de noua putere comunistă. Am optat pentru această precizare de ordin administrativ deoarece reorganizarea succesivă a acestui serviciu este un indicator relevant pentru cel puțin două aspecte: pe de o parte, comerțul exterior s-a dezvoltat fiind necesară o ramificare a acestuia în funcție de tipurile de servicii apărute, pe de altă parte, această dezvoltare necesita și personal suplimentar. Însă, din pricina crizei financiare din intervalul 1929-1933, resimțite și în România nu a mai existat și capitalul financiar necesar angajării de personal suplimentar în vămi și porturi.

Toate aceste aspecte creionează cadrul general care determină de la funcționari publici, la companii private și cetățeni simpli să apeleze la forme alternative de a face comerț sau pur și simplu de a-și procura cele necesare cotidianului, iar Direcția Vănilor era cea mai expusă instituție a statului față de fenomenul contrabandei. Presa, atât cea din Vechiul Regat, Basarabia, cât și cea din spațiul transilvănean abundă în anchete privind cazuri de contrabandă.

Din anchetele și știrile apărute în spațiul public, în anii '30 principalele categorii de produse de contrabandă erau cele unde statul avea monopol, bunuri necesare vieții cotidiene, bunuri de lux și produsele ilicite. Cele mai frecvente categorii pe care le-am întâlnit răspândite în toate provinciile românești sunt:

- a). produse alimentare (unt, zahăr, salam);
 - b) farmaceutice (insulină, analgezice contrafăcute);
 - c). textile (mătase, bumbac, blănuri, covoare);
 - d). obiecte de artă (artefacte, vase bizantine);
 - e). bijuterii (aur, pietre prețioase);
 - f). alcool;
 - g). armament;
 - h). țigări și foi de țigări
 - i). stupefiante (cocaină, hașis, ș.a) și narcotice (opiu, morfină ș.a.).
- Asupra acestei ultime categorii ne vom concentra atenția în cadrul acestui articol, obiectivul fiind pe de o parte să identificăm principalele mijloace de contrabandă, categorii de

¹⁵ Ministerul Finanțelor: <https://mfinante.gov.ro/ro/web/site/istoric-mfp-10>, accesat 02.03.2026. A se vedea și Zoltán Györke (ed.). *Colecția legilor administrative 1918-1949*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2024.

¹⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 111, partea 1, miercuri, 23 martie 1928, pp. 4486-4518.

¹⁷ Vezi Biblioteca Legilor Uzuale Adnotate, *Lege pentru Organizarea Ministerelor*, nr. 38, București, Editura „Curierul Judiciar” S.A., 1930.

contrabandiști și tipurile de mesaje cu diseminarea informației de către presă în rândul opiniei publice.

Menționăm că sursele epocii sunt ofertante în materiale informative și cazuri de contrabandă cu stupefiante, fie în sectorul arhivistic (de pildă, arhivele diplomatice ale Ministerului de Externe conțin dosare în care ministerele de externe britanic, italian sau român au conlucrat pentru capturarea unor rețele de contrabandiști, sau, arhivele direcțiilor județene ale Poliției includ anchete ale suspectilor prinși în flagrant), fie în registrul memorialistic sau în presă. În vederea acestei analize, metodologic am optat exclusiv viziunea asupra presei pentru a avea într-o primă etapă viziunea presei: care au fost principalele tipuri de mesaje, cum au fost construite și cum au fost diseminate acestea către spațiul public. De asemenea, am optat pentru selectarea publicațiilor din registre foarte diverse precum presa centrală de mare tiraj (*Universul, Dimineața*), presa din registrul social sau cultural (*Realitatea ilustrată, Ilustrațiunea Română*), presa religioasă (*Biserica și școala*), regională (*Renașterea, Dacia*) sau asociată dreptei (*Credința*), întocmai pentru a analiza cum ajunge informația la nivel național, în toate palierele sociale.

Ipostaze ale vieții de noapte

Unul dintre titlurile bombastice ale unei publicații bucureștene la început de drum anunța la finalul anului 1923, pe prima pagină: „Tainele Bucureștilor. Răul stupefiantelor ia proporțiile unui flagel social”, iar articolul semnala că Bucureștiul începe să aibă problema stupefiantelor din pricina ușurinței cu care acestea puteau fi procurate. Acestea putea fi obținute prin intermediul medicilor care puteau prescrie ca tratamente medicamentoase narcotice (morfină, cocaină, eter) și au fost câteva cazuri anchetate de Ministerul Sănătății în anii '20, prin farmaciștii care puteau vinde ilegal narcoticele pe care în mod normal le puteau recomanda doar cu prescripție în cantități mici ca forme medicamentoase, prin traficanții de ocazie pentru cantități mici și cu ajutorul traficanților din rețelele din baruri, localuri și cartiere care sunt în legătură fie cu grupurile de mai sus, fie cu traficanții din porturi.¹⁸

Societatea internațională nu s-a schimbat brusc după încheierea Primului Război Mondial, dar percepția despre comunitatea internațională da, factorul determinant a fost dezvoltarea incredibil de rapidă a comunicațiilor, a radioului și a presei.¹⁹ Informațiile ajungeau acum în termeni de ore sau zile de la un capăt la altul al planetei, ceea ce a făcut ca subiecte politice, geopolitice, culturale, artistice sau de tabu de până atunci să se discute public. Consumul de alcool²⁰ sau de stupefiante nu

¹⁸ „Tainele Bucureștilor. Răul stupefiantelor ia proporțiile unui flagel social”, *Presa*, Anul I, nr. 239, duminică, 2 decembrie 1923, p. 1.

¹⁹ Recomandăm Michele Hilmes, *Radio Voices: American Broadcasting, 1922–1952*, Chicago, University of Minnesota Press, 2017; Asa Briggs, Peter Burke (eds.), *A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet*, Cambridge, Polity Press, 2009.

²⁰ Problema consumului și a traficului de alcool fusese intens dezbătută în plan internațional, cu precădere după ce a apărut în presă informația începând cu 1920 că Statele Unite al Americii doresc interzicerea producerii, fabricării și consumului de alcool. Dezbaterea din spațiul american a fost preluată și de presa din România, dar consumul de alcool în spațiul românesc, deși era o reală

au fost fenomene care să fi apărut brusc în perioada interbelică, doar că de acum acestea au început să se ancheteze sau reveleze opiniei publice de către presă, determinând astfel clasele politice naționale să acționeze sub presiunea opiniei publice. De pildă, în 19 noiembrie 1926 avusese loc la Washington *Conferința mondială de educație narcotică* la care participase și legația României în Statele Unite. În cadrul acestei reuniuni s-a decis ca, la nivel internațional, în statele participante să se organizeze acțiuni de educare și prevenire în cadrul „Săptămânii educației narcotice” organizate în ultima săptămână a fiecărui an. La această campanie era recomandat să participe instituțiile publice locale, spațiile de cultură, școlile și bisericile. În baza raportului primit de la legația din Washington Ministerul Afacerilor Străine a sesizat Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale și Ministerul Cultelor și Artelor întocmind un plan de activitate.²¹ La scurt timp, în spațiul public prin intermediul bisericii²² și al presei, au început să apară tot mai multe discuții și articole cu scop educațional, explicând ce sunt narcoticele și ce efecte produc.²³

Din anchetele publicate în presă reiese că, la mijlocul anilor '20, cele mai utilizate stupefiante erau cocaina, morfina, opiul și hașișul. Vocala critică socialistă a autorităților statului, publicația *Presa*, condusă în 1923 de Constantin Mille, acuză autoritățile sanitare și poliția locală, pe de o parte, pentru că nu organizează controale mai dese și mai riguroase care să monitorizeze registrele farmaciilor și ale medicilor care prescriu abuziv sau comercializează ilicit stupefiante și, pe de altă parte, că nu interzic casele de toleranță în care e consumau sau traficau stupefiante. La început de secol XX, în spațiul public devenise tot mai cunoscut faptul că societatea europeană, gusturile și moravurile se schimbă iar presa românească a început să semnaleze tot mai mult dezvoltarea caselor de toleranță, prin urmare, în cadrul Poliției a fost înființată o unitate separată, Brigăzile de Moravuri, responsabile cu

problemă, nu a fost tratat ca un subiect serios de dezbateri în spațiul public sau instituțional. Desigur, acest subiect face obiectul unei cercetări distincte, dar menționăm o sursă mai puțin cunoscută în care era semnalată instituțional această problemă din societate. În 2 septembrie 1933, învățătorul Iosif Marinescu dintr-o comună din județul Arad îi scria Ministrului Instrucțiunii Publice, Constantin I. Angelescu că se confruntă cu problema alcoolismului la elevi, din pricina căruia nu își putea ține orele așa că redactează o culegere cu o poveste moralizatoare pe care să o distribuie copiilor ca material de studiu ca să învețe care sunt consecințele consumului de alcool. Ministerul îi aprobă propunerea. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fondul Instrucțiunii Publice, dosar 42/1933, f. 110.

²¹ *Renașterea*, anul VI, nr. 1, ianuarie 1927, Craiova, pp. 384-385.

²² Spre exemplu, episcopul Grigorie Gh. Comșa al Aradului a transmis ordinul circular tuturor bisericilor de sub jurisdicția episcopiei Arad pentru implementare „Săptămânii educației narcotice”: „În conformitate cu adresa Onor. Minister al Cultelor și Artelor nr. 6105 din 18 Febr. a. c. dispunem, ca în ultima săptămână a lunii Februarie din fiecare an, să aibă loc așa numita «Săptămâna educației narcotice» când se vor ține prelegeri în școlile duminicale în contra primejdiei sociale din cauza întrebuițării și abuzului cu produse narcotice, iar în sf. [n.a. sfințele] biserici, tot pentru combaterea acestui abuz, se vor ține predici, înainte și în cursul «Săptămânii educației narcotice». Arad, din ședința Consiliului eparhial ținută în 28 Februarie 1927.” *Biserica și școala. Revistă bisericească școlară, literară și economică*, anul LI, nr. 11, Arad, 13 martie 1927, p. 9.

²³ Dr. Omega, „Toxicomaniile: Stupefiante sau narcotice”, *Realitatea Ilustrată*, nr. 4, 5 februarie 1928, pp. 16-18.

supravegherea și combaterea prostituției, a proxenetismului și a faptelor care încălcau normele morale și legale.²⁴

De altfel, percepția în epocă despre femeile artist și casele de toleranță era un stigmatizantă, mai ales despre cea din urmă categorie exista percepția că era sursa bolilor, a decăderii morale, a consumului și traficului de stupefiante. Unul dintre cele dure reportaje despre fațetele diametral opuse ale Bucureștiului interbelic asupra căruia ne vom opri atenția, începea astfel:

„V-am povestit, iubiți cititori, ceea ce am văzut în «catacombele și tavernele Capitalei», viața aceea de sbucium, de durere și de neînchipuită mizerie a Bucureștiului care plânge. Acum vă voi povesti, în revers, viața de sgomot și de petrecere a Bucureștiului care râdea viața «noptilor albe» pe care cei mai mulți le-au cunoscut, dar pe care foarte puțini le-au adâncit în ceea ce au ele mai curios sau mai interesant. Ușoară, zgomotoasă, frivolă, viața «Bucureștiului care petrece» ca și viața de noapte a oricărui alt mare oraș, este un punct de puternică atracție pentru străinii cari fug de monotonia hotelurilor somptuoase sau pentru băștinașii cari încearcă să-și «omoare» necazul sau urâtul unei zile.»²⁵

După ce realizase interviuri și fotografii cutremurătoare în 1931 pe parcursul mai multor numere în *Ilustrațiunea Română*, prin seria „În tavernele și catacombele capitalei”, Ion Tik documentează, similar, cu interviuri și fotografii, și viața de noapte, cu petreceri, consum de alcool și narcotice, prostituție și contrabandă din bula strălucitoare a capitalei.²⁶

Pentru început, cârciuma de la periferia capitalei, „La NAE”, din Calea Griviței 347 era descrisă ca un loc trist unde artistele, fie cântărețe, fie acrobate erau abuzate de clienți pe care îi îmbătau cu licori bahice și ameteau cu țigări suspecte, retrăgându-se apoi separat pentru consumul de alte substanțe.²⁷ La localul central, „La Simplon” pe strada Ion Câmpineanu, deși artistele sunt mai cunoscute în presa și lumea boemă a capitalei, acestea sunt mult mai expuse consumului de stupefiante decât cele din zonele de periferie:

„– Iată una transfigurată, cu fața descompusă, cu ochii aiuriți... O vezi ? Cu siguranță o victimă a stupefiantelor... Între visul pe care-l plătește atât de

²⁴ „Tainele Bucureștilor. Răul stupefiantelor ia proporțiile unui flagel social”, *Presa*, Anul I, nr. 239, duminică, 2 decembrie 1923, p. 1.

²⁵ Ion Tik, „În tavernele și catacombele capitalei” *Ilustrațiunea Română*, nr. 8, an III, joi, 19 februarie 1931, pp. 6-7, primul reportaj. A se vedea și Alexandra Rusu, „«Paradisul artificial». Consumul de narcotice și stupefiante în Bucureștiul interbelic”, *Antropologie urbană*, <https://rev-antropologieurbana.ro/2024/01/23/paradisul-artificial-consumul-de-narcotice-si-stupefiante-in-bucurestiul-interbelic/#>, accesat 03.03.2026.

²⁶ Articol de Ion Tik în prima parte din seria numită „Bucureștiul petrecere” în *Ilustrațiunea Română*, nr. 20, an III, joi, 14 mai 1931, pp. 6-7.

²⁷ *Ibidem*.

scump și viața pe care și-o batjocorește atât de amarnic, trupul i-a ajuns o biată sdreanță în plin naufragiu... Nenorocita nu mai are nici o scăpare...”²⁸

În realizarea documentării pentru aceste articole, autorul poposește în mai multe baruri și cluburi de cabaret, alese și din zona periferiei, dar și din centrul capitalei pentru a documenta partea nevăzută a vieții din spatele reflectoarelor. Într-un alt local bucureștean celebru, „Alcazar Bar” sunt relatate semnalele și practicile traficului de morfină:

„O femeie «face cu ochiul» prietenului meu, – schițând un gest apăsesc. Prietenul îi răspunde cu un alt semn destul de ciudat: este un limbaj pe care nu-l înțeleg...”

La masa vecină, două «domnișoare», care au fost cândva frumoase, – două blonde cu privirile șterse, cu fețele supte, cu ochii pierduți în fundul capului, ne măsoară cu oarecare indiferență...

–Sunt două morfinomane cunoscute! spuse prietenul în șoaptă... Prietenul le face un semn. Pe cât am putut observa, a ciocnit de trei ori pe unghia degetului... Trei bătaii misterioase...”²⁹

Continuarea reportajului în numărul din 10 iunie 1936, sub titlul „Morfiromanii Capitalei” scotea la lumina tiparului puținele astfel de cazuri detaliate din anii '30 cu dependenți de morfină, intervievați și fotografiați. Însă, puținele astfel de cazuri alese au fost femei ale vieții de noapte absconse, și nu bărbați, iar fotografiile cu acestea erau nuduri însoțite de cadre cu seringi. După cum și sursa din interviu menționează, astfel de vieți și practici deveniseră normalități ale centrelor marilor capitale europene:

„În peregrinările vieții mele de artistă și de morfinomană pasionată, am cunoscut o prietenă, Lory, dansatoare celebră pe vremuri, extrem de bogată de pe urma unei moșteniri. Lory îmi dădea bani, morfină, și în schimbul companiei pe care i-o țineam, ziua și noaptea, îmi făcea toate gusturile. Ea m-a introdus, la Budapesta, în toate cercurile, unde se consumau stupefiante. Acolo am cunoscut o întreagă lume de vitioși și de perversi. Între altele, am cunoscut și faimosul «Club al papagalului»³⁰ – un club secret al morfinomanilor, cocainomanilor și eteromanilor. O subterană elegantă, cu pereții capitonați cu mătase, cu multiple intrări și ieșiri discrete, cu lămpi reflectând lumini plângătoare, cu perne și covoare scumpe, îmbrăcând împărătește toate încăperile; o subterană bizară în care o lume tributară celor mai curioase vicii venea să-și găsească «paradisul artificial»³¹.

²⁸ *Ilustrațiunea Română*, nr. 23, an III, miercuri, 3 iunie 1931, p. 6.

²⁹ *Ibidem*, p. 7.

³⁰ Referirea este probabil la Papagáj kabaré, unul dintre cele mai cunoscute localuri de cabaret din Budapesta anilor '30.

³¹ *Ilustrațiunea Română*, nr. 24, an III, miercuri, 10 iunie 1931, p. 6.

Amplul reportaj ilustra situații similare și în orașele portuare în care contrabanda cu stupefiante venită pe vasele comerciale, numeroase sub pavilion turcesc, se realiza în cârciumi și baruri. De pildă, în Galați cea mai aglomerată cafenea servea doar ceai, cafea, rahat și dulceață, spre deosebire de toate celelalte care, deși serveau și băuturi erau aproape pustii, explicația articolului fiind că „acolo se întâlneau contrabandiștii de toate categoriile, atrași de prezența unei fete cu care putea petrece oricine «pe genunchi» în schimbul unei cafele sau a câtorva bucăți de rahat...³²

Contrabanda cu stupefiante: rute și mecanisme

Cea mai frecventă și amplă cale de trafic cu stupefiante era prin intermediul vaselor comerciale și al marinarilor. Clarificat trebuie faptul că o bună parte dintre aceștia nu erau consumatori de substanțe interzise, dar salariile mici, presiunea financiară resimțită de populație ca urmare a crizei economice financiare internaționale de la finalul anilor '20 i-a determinat pe mulți angajați ai Serviciului Maritim Român să apeleze la contrabanda cu diferite produse.

Contrabanda cu stupefiante avea România doar ca punct de tranziție, acestea plecau adesea dinspre porturile turcești, cu precădere Istanbul, pentru a ajunge către Orient.

Analizele din presa epocii redau faptul că acțiunile de contrabanda erau posibile din pricina a trei factori esențiali pe care ne propunem să îi ilustrăm în cele ce urmează: cererea constantă, organizarea rețelelor în porturile Orientului (Constantinopol, Pireu, Alexandria) și vulnerabilitățile sistemului de transport maritim. Vapoarele românești erau integrate în acest sistem ca vectori involuntari de transport, ceea ce sugerează că infrastructura comercială legală era exploatată pentru scopuri ilegale. Responsabilitatea nu aparținea întotdeauna echipajului superior, ci mai ales unor membri ai personalului inferior sau unor complici externi, ceea ce face fenomenul mai greu de controlat. În unele cazuri când cantitățile de marfă erau mici, aceasta era ascunsă în obiecte banale (coșuri cu alimente) și puteau fi transportate și de pasageri. Adesea, simpli călători pe vapoarele de pasageri le ascundeau prin intermediul buzunarelor secrete „invizibile” cusute în lungul pantalonilor, unde puteau ascunde și droguri, dar și mii de țigări.

Însă, pentru cantitățile mai mari erau folosite alte strategii. De pildă, prin vasele de transport de marfă prin utilizarea unor aparate care culisau pe odgoanele vasului pentru a trimite marfa la mal sau scufundarea mărfii în cutii impermeabile legate cu frânghii de vas. Sau, pachete învelite în pânză impermeabilă care erau aruncate în apropierea acostării vasului, iar contrabandiștii în bărci pescărești urmăreau aruncarea pachetelor și le recuperau. Presa din Constanța a raportat și situații mai ingenioase în care hașișul era ambalat în cutii mici din tinichea având forma tălpilor de încălțăminte.³³

³² *Ibidem.*

³³ Redăm spre ilustrare un caz apărut în publicația constănțeană *Dacia*: „În numărul de eri [n.a.7 noiembrie 1931] al ziarului nostru am relatat că o nouă contrabandă de stupefiante a fost descoperită

Alte mijloace includeau transferurile nocturne între ambarcațiuni: contrabandiștii se apropiiau de vapor noaptea, când supravegherea era mai slabă, primeau semnale de la complici de pe vas și făceau transferuri rapide de marfă. În fapt, cel mai eficient mod era acesta al rețelelor interne: marfa era introdusă pe vapor prin mateloți sau personal inferior, uneori fără știrea comandantului și era considerată „contrabandă la sigur”.³⁴

Un caz pe baza căruia inclusiv presa de dreapta a comentat cu amuzament în epocă a fost cel al contrabandei cu macaroane din portul Galați care a fost descoperit dintr-o pură întâmplare, după ce grănicerii români finalizaseră deja o percheziție

de ofițerul Nicolae Balotă pe vasul «Regele Carol», care urma să plece de la Stambul la Alexandria. Pentru a risipi vina ce se arunca asupra personalului Serviciului Maritim Român, despre care se spunea că face contrabandă, ofițerul Balotă a făcut personal o anchetă discretă, atât în timpul voiajelor pe care le face vasul «Regele Carol» între Constanța și Alexandria, cât și în toate porturile pe care le atinge. Rezultatele și constatările acestei anchete sunt, într-adevăr, senzaționale.

O organizație de contrabandiști

Se știe că criza prin care trec astăzi toate țările este cea mai eficace armă împotriva contrabandei. Niciun contrabandist nu îndrăznește să aducă pe ascuns în țară o marfă prohibită la import, deoarece are siguranța că, din cauza lipsei de numerar, nu o va putea plasa — cu atât mai mult cu cât contrabanda se face în special cu articole de lux, de care majoritatea oamenilor se poate lipsi.

Dar cu toate acestea, au rămas câteva articole de uz de care oamenii pătimași nu se pot dezbăra și care sunt căutate cu toate riscurile și la prețuri exorbitante. Este vorba de stupefiante și de țigări.

Singura contrabandă care se mai face astăzi este cu stupefiante, țigări și foite.

În Orient, în special în porturile Constantinopol, Pireu și Alexandria, aceste contrabande se fac pe o scară destul de întinsă de către o organizație compusă din indivizi experimentați.

Cum se fac contrabandele

Vapoarele românești au fost de multe ori căraușii transporturilor de contrabandă între porturile Orientului apropiate, desigur fără ca personalul sau ofițerii vaselor să știe de acest lucru.

Contrabandiștii lucrează în zeci de feluri. Cele mai comune cazuri sunt acelea în care contrabanda este strecurată în coșurile cu alimente. Pachetul este ascuns de către însoțitorul contrabandei, în complicitate cu cineva din personalul inferior al vaporului.

În momentul când vasul ajunge în portul unde contrabanda urmează a fi debarcată — sistem practicat mai ales în portul Alexandria — pachetul, învelit într-o pânză impermeabilă, este aruncat în mare. O barcă a contrabandiștilor, care urmărește vaporul de la intrarea sa în port, pescuiește pachetul și îl transportă la destinație.

«Talpa ghetei»

Astfel urma să ajungă la Alexandria pachetul cu cele 37 de kilograme de hașiș, surprins la Constantinopol de ofițerul Balotă. Prin această descoperire s-a dat peste un nou sistem al acestor indivizi. Întreaga cantitate de 37 kg de hașiș a fost ambalată în cutiuțe mici de tinichea, în forma unei tălpi de gheată.

Desigur, aceste forme sunt folosite pentru ușurința transportului unor cantități mici de stupefiante dintr-un loc în altul. De asemenea, s-a stabilit că între portul nostru și celelalte din Orient se fac contrabande cu foite de țigări, cu ajutorul «pachetelor impermeabile».

Contrabanda descoperită la Stambul nu este nici prima și nici ultima de acest fel. Acest trafic clandestin se practică pe scară largă și în portul nostru.” F. Urseanu, „Contrabandă de stupefiante între porturile Orientului”, *Dacia*, an 18, nr. 168, 08 noiembrie 1931, p. 4.

³⁴ Stor, „Atenție, contrabandă... Cum se fac contrabandele de stupefiante pe vapoare”, *Dimineața*, anul XXVII, luni, 1 iunie 1931, p. 1.

amănuțită la bordul unui vas egiptean sosit din Italia. În timp ce asistau la descărcarea mărfii, o ladă a căzut accidental din macaraua care o depunea pe chei și s-a sfărâmat la impactul cu pavajul. Martorii au fost surprinși să vadă cum din macaroanele groase, în formă de tub, s-a scurs un praf fin și albicios, care în urma verificărilor s-a dovedit a fi cocaină.³⁵

Din cazurile analizate reiese că portul Constanța era folosit ca punct intermediar pentru a evita controalele stricte din Egipt, deoarece vasele venite din România erau considerate mai puțin suspecte. De pildă, un caz celebru în epocă a fost ancheta realizată asupra vasului britanic „Minhla” în 1932 care a descoperit o importantă rețea de contrabandă de hașiș în portul Constanța, în urma intensificării controalelor determinate de colaborarea cu serviciile britanice din Alexandria. Autoritățile române au fost stimulate de oferirea unor recompense pentru informații, ceea ce a dus la controale mai intense pe vapoare, la denunțuri și investigații eficiente. Drept urmare, în decurs de câteva zile s-au descoperit 82 de kilograme de hașiș în rezervoarele vaporului românesc „Palpetro” al societății „Imobiliară” din București și apoi pe vasul britanic „Minhla” despre care autoritățile române au fost avertizate printr-o circulară emisă de biroul din Alexandria al Intelligence Service. 160 kg de hașiș au fost ascunse în instalațiile navei și 1800 de foite de țigări, captură în valoare de 20 milioane de lei.

Comandantul și echipajul au negat orice implicare, însă ancheta a continuat sub amenințarea că dacă nu vor fi mărturisiri legislația prevede o amendă de 100.000 lei pentru comandantul vasului. Cazul a căpătat o turnură decisivă prin mărturia unui fost marinar pe acest vas – un român care a demisionat chiar cu câteva zile înainte de plecarea vasului din cauza batjocurii colegilor străini. Acesta a relatat că hașișul era încărcat la Istanbul și debarcat clandestin la Alexandria, prin oprirea vaporului înainte de intrarea în port și transferul mărfii către o barcă a complicilor. Acesta a acuzat și membri ai echipajului că au fost recompensați pentru tăcere, sugerând existența unei complicități interne.³⁶

Analizând știrile și informațiile din presa anilor '20 și '30 o primă concluzie preliminară ar fi faptul că atenția era concentrată doar asupra mediului urban și a vieții de noapte din principalele centre urbane. Dacă în anii '20 știrile exemplificau cazuri de medici, de farmaciști care alimentează consumul de narcotice și stupefiante din rațiuni pecuniare, cazuri în care membri ai personalului diplomatic străin din țară

³⁵ P. Polychroniade, „Contrabandă și contrabandiști. La noi și în străinătate. Mijloacele de contrabandă. O umflătură suspectă. Macaroane cu ... cocaină. Branțuri de hașiș. Poliția vămilor. Posturile centre de contrabandă”, *Credința*, nr. 623, 24 decembrie 1935, p. 27

³⁶ Redăm spre ilustrare: „[...] hașișul a fost imbarcat pe vapor la Istanbul în seara zilei de 13 Februarie și acele stupefiante au fost debarcate la Alexandria în ziua de 17 Februarie, pe la orele 10 seara, când vaporul a stopat la intrarea în port, unde a venit o barcă și a ridicat marfa. Marinarul Leonte mai declară că ofițerul secund Del Grasso a făgăduit recompensă dacă va tăcea. De asemenea, el a mai declarat că acum câteva zile, mai mulți marinari au primit o gratificație, variind între 3-5 lire sterline, drept mulțumire că n-au divulgat faptul. Unele declarații ale marinarului Leonte se cam potrivesc cu parte din declarațiile făcute de căpitanul Amery Horwath.” „Contrabanda de hașiș din portul Constanța”, *Dimineața*, anul XXVIII, nr. 9047, joi, 3 martie 1932, p. 3.

aduc astfel de substanțe, în anii '30 fenomenul pare că ia amploare, iar primele pagini ale ziarelor sunt ocupate cu anchete în care rețele interne sau internaționale sunt deconspirate: la nivelul introducerii acestor substanțe în România și la nivelul distribuirii acestora în țară.

Considerații finale

În perioada interbelică, ceea ce se schimbă nu este atât existența consumului, cât vizibilitatea și percepția sa socială. Dezvoltarea presei, intensificarea circulației informației și creșterea interesului statului pentru controlul fenomenelor sociale fac ca stupefiantele să devină subiect de interes public, adesea prezentate în legătură cu contrabanda și criminalitatea. Revelarea amplă a acestora în spațiul public pune presiune în special pe autoritățile statului să ia măsuri, doar că problemele au fost multiple: pe de o parte, substanțele cu efect stupefiant erau utilizate și ca produse medicamentoase, iar Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale creionase un cadru legislativ de reglementare, însă personalul insuficient de control și lipsa resurselor financiare pentru acest personal era un impediment în verificarea implementării legislației, dar și un stimulent pentru corupție. În plus, narcoticile nu erau folosite doar cu scopul efectelor acestora în corpul uman, dar erau procurate și pentru activitățile de pescuit, ceea ce a dus la implementarea unei noi legislații privind tipurile de substanțe și materiale care pot fi folosite la pescuit.³⁷

O altă problemă semnalată în presă și pe care statul s-a dovedit incapabil să o gestioneze a fost aceea a furturilor din farmacii a narcoticelor³⁸ sau a deceselor sau sinuciderilor cauzate de supradozele de stupefiante.³⁹ O utilizare mai puțin bănuite a narcoticelor era și întrebuițarea lor de către bandele de hoți pentru a adormi familiile ale căror case plănuiau să le jefuiască, iar astfel de cazuri au fost întâlnite în Timișoara.⁴⁰

Articolele vremii arată că stupefiantele circulau deja în rețele bine organizate și erau consumate constant de anumite categorii, ceea ce sugerează o continuitate a practicilor anterioare. Astfel, interbelicul nu marchează apariția consumului, ci mai degrabă transformarea lui într-o problemă vizibilă, discutată și încadrată în discursuri despre moralitate, ordine publică și economie ilegală.

³⁷ Ing. C. Ceașu, „Constatări asupra pescuitului la noi și câteva propuneri”, *Carpații*, nr. 4, 15 aprilie 1934, pp. 93-94.

³⁸ „Un mare furt de narcotice”, *Lumea*, nr. 2826, duminică, 1 ianuarie 1928, p. 1.

³⁹ „Hotin, 8 aprilie. Acum două zile s-a sinucis învățătoarea Elisabeta Cornevskaia din Hotin. Ea a lăsat o scrisoare prin care arăta că-și pune capăt zilelor din cauza mizeriei. Făcându-se autopsia cadavrului, s-a stabilit că învățătoarea s-a otrăvit cu cocaină. S-au întreprins cercetări, spre a se afla de unde și-a procurat cocaina. A fost arestat un tânăr elegant, care venea de multe ori la Hotin fiind văzut în tovărășia nefericitei învățătoare. Tânărul a declarat că se numește Usevolod Șertinschi și e atașat comercial pe lângă legația polonă din București Dânsul nega cu încăpățănare amestecul său în această afacere. Spunându-se însă că învățătoarea a mărturisit la scrisoarea lăsată că își procura cocaina de la Șertinschi, acesta a sfârșit prin a-și recunoaște vina. Șertinschi conduce de mul timp o bandă de traficanți de narcotice, din care face parte și un cunoscut farmacist din Cernăuți. Cercetările continui și sunt iminente câteva arestări surprinzătoare.” În: „Tragedia unei învățătoare”, *Opinia*, nr. 7791, duminică, 09 aprilie 1933, p. 2.

⁴⁰ *Dimineața*, nr. 7442, luni, 22 august 1927, p. 12.